

Магістрант
факультету
державного університету

юридичного
Херсонського

Височанська Олена Олександрівна

СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИ НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗЛОЧИНЦЯ В УКРАЇНСЬКІЙ КРИМІНОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

Попередження злочинності як сукупність дій, процес, потребує від науковців і практиків певної стратегії. Однак її розробка не можлива поза індивідуальним підходом, без урахування особистісного фактору. У 1976 році відомий радянський науковець В.М. Кудрявцев писав, що основним завданням правової науки є розробка проблеми особистості правопорушника і методик прогнозування індивідуальної поведінки для знаходження оптимальної форми профілактики, що поєднують в собі міри державного примусу і виховання [1, с. 203].

Не дивлячись на те, що українська наукова думка поступово відходить у своїх поглядах від радянських наукових постулатів, слід погодитися зі слушністю окремих поглядів, зокрема, на важливість вивчення особистості злочинця для розвитку таких наук як кримінологія, кримінальне право, криміналістика, превентологія тощо. Так, О.М. Джужа, П.П. Михайленко визначають, що однією з основних складових предмета науки кримінології є вчення про особу злочинця, без якого неможливо до кінця з'ясувати всі інші кримінологічні проблеми, будь-то детермінанти злочинності чи організація боротьби з нею [2, с. 92].

Проблема вивчення особи злочинця полягає у багатогранності наукового пізнання самого предмету вивчення. Людська особа вивчається багатьма науками – філософією, історією, психологією, медициною, конфліктологією, соціологією та іншими, що призводить одночасно до розширення простору наукового пошуку, але одночасно й вимагає від науковця чіткого відмежування уявлення про особу з кримінологічної точки зору від інших наукових поглядів.

У світлі аналізу сучасних вітчизняних кримінологічних досліджень відмітимо, що найчастіше вивчення насильницького злочинця здійснювалося у контексті дослідження насильницької злочинності, або окремих видів насильницьких злочинів. Зокрема поняття насильницького злочинця та його типи були викладені у дисертаційному дослідженні А.Й. Йосипів «Насильницька злочинність: детермінанти та протидія органами внутрішніх справ» (Львів 2009), яка у підрозділі 2.1 викладає свої думки стосовно співвідношення понять «особа злочинця» та «особистість злочинця», визначає ознаки притаманні особі злочинця, виділяє три «класичних» типи злочинців – насильницький, корисливий і корисливо-насильницький [3, с. 10-11]. Однак відмітимо, що у даній роботі А.Й. Йосипів не приділяє достатньої кількості уваги особі насильницького злочинця, не дає його поняття, зупиняючись лише на основних характеристиках – ознаках, типах тощо.

В українській кримінології також приділено увагу окремим рисам притаманним особі насильницького злочинця. Зокрема, у дослідженні О.А. Назарова розкриваються гендерні особливості осіб, що вчинили насильницький злочин. Автор приділяє увагу психоемоційній сфері жінок та чоловіків, які вчинили насильницькі злочини [4]. Проведена робота розкриває одну із сторін особи насильницького злочинця, звужуючи предмет дослідження до психоемоційної сфери.

Була приділена увага й характеристиці насильницької поведінки як складовій насильницької злочинності та ознакам поведінки насильницького злочинця у дисертаційному дослідженні О.М. Гуміна «Кримінальна насильницька поведінка особи: теоретико-прикладні аспекти» [5]. Увагу привертає й робота Д.О. Александрова щодо ролі установки у вчиненні "безмотивних" насильницьких злочинів [6], в якій проаналізовано психологічні механізми некорисливої "безмотивної" насильницької злочинності та розроблено методи діагностики схильності особи до даного типу поведінки.

У контексті аналізу окремих видів насильницьких злочинів в українській науці надавалися характеристики особи насильницького злочинця у дисертаційних дослідженнях Л.В. Левицької (запобігання насильницьким злочинам щодо неповнолітніх), Ю.О. Говора (насильницькі злочини щодо жінок у сім'ї), Н.В. Яницької (групова корислива злочинність молоді), С.В. Албула (кримінологічна характеристика корисливо-насильницьких злочинів відносно іноземних

громадян) [7] тощо. Головним недоліком зазначених досліджень, на нашу думку, виступає недостатня увага авторів вивченню особи насильницького злочинця. Нажаль більше уваги приділяється віктимній поведінці, відповідно і пропонується профілактика стосується жертв злочинів, а не осіб, схильних до вчинення насильницьких злочинів.

Ґрунтовним дослідженням особи насильницького злочинця в українській кримінології є дисертаційне дослідження на здобуття вченого ступеня доктора юридичних наук С.А. Шалгунової «Кримінологічне вчення про особу насильницького злочинця» (Харків, 2013 рік), яке сформувало новий напрям у вітчизняній кримінологічній науці - кримінологічне вчення про особу насильницького злочинця. Автором здійснено класифікацію особи сучасного насильницького злочинця, сформульовано пропозиції щодо втілення в життя соціально-економічних, правових, організаційно-управлінських, медичних та технічних заходів з віктимологічної та загальної профілактики насильства в українському суспільстві [93].

Таким чином, вітчизняна кримінологічна наука не стоїть осторонь розробки вчення про особу насильницького злочинця, здійснюючи відповідно його у двох напрямках – безпосереднє теоретико-практичне вивчення і узагальнення знань стосовно особливостей, структури, ознак особи насильницького злочинця та її вивчення у контексті окремих злочинів насильницького характеру.

Список використаних джерел:

1. Криминология – ХХ век / Под ред. В.Н. Бурлакова, В.П. Сальникова. – Спб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2000. – 554 с.
2. Джужа О.М. Курс криминології: Загальна частина: Підручник: У 2 кн. / О.М. Джужа, П.П. Михайленко, О.Г. Кулик та ін.; за заг. ред. О.М. Джужи. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
3. Йосипів А.О. Насильницька злочинність: детермінанти та протидія органам внутрішніх справ: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / А.О. Йосипів ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Львів, 2009. — 20 с.
4. Назаров О.А. Гендерні особливості смислової сфери осіб, що вчинили насильницький злочин: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.06 / О.А. Назаров ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2007. — 19 с.
5. Гумін О. М. Кримінальна насильницька поведінка особи: теоретико-прикладні аспекти: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / О. М. Гумін ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Л., 2011. — 36 с.
6. Александров Д.О. Роль установки у вчиненні "безмотивних" насильницьких злочинів: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.06 / Д.О. Александров ; Нац. акад. внутр. справ України МВС України. — К., 2001. — 21 с.
7. Левицька Л.В. Запобігання насильницьким злочинам щодо неповнолітніх в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Л.В. Левицька ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2003. — 24 с.; Говор Ю. О. Запобігання органами внутрішніх справ насильницьким злочинам щодо жінок у сім'ї: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ю. О. Говор ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Л., 2011. — 18 с.; Яницька Н.В. Групова корисливо-насильницька злочинність молоді та її попередження: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Н.В. Яницька ; Нац. акад. внутр. справ України. — К., 2000. — 19 с.; Албул С.В. Кримінологічна характеристика корисливо-насильницьких злочинів відносно іноземних громадян: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / С.В. Албул ; Одес. нац. юрид. акад. — О., 2005. — 19 с.
8. Шалгунова С. А. Кримінологічне вчення про особу насильницького злочинця : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / С. А. Шалгунова; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Х., 2013. - 34 с.

Доцент кафедри теорії держави та права НАВС, к.ю.н.

Власенко Валерій Павлович

ЗАСВОЄННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ЦІННОСТІ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ